

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΣ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Αφιέρωμα στην εορτή της Ορθοδοξίας

ΛΑΜΠΡΟΥ Κ. ΣΚΟΝΤΖΟΥ Θεολόγου - Καθηγητού

Η Α΄ Κυριακή των Νηστειών είναι αφιερωμένη στην μεγάλη εορτή της Ορθοδοξίας μας. Σύμπασα η Εκκλησία εορτάζει με κάθε λαμπρότητα, με κύριο χαρακτηριστικό του εορτασμού την περιφορά των ιερών εικόνων και την ανάγνωση του Συνοδικού της Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου σε όλους τους ναούς.

Οι Πατέρες της Εκκλησίας μας όρισαν να εορτάζεται η ημέρα αυτή σε ανάμνηση της παύσης της εικονομαχίας και της οριστικής αναστήλωσης των ιερών εικόνων από την ευσεβή βασίλισσα του Βυζαντίου Θεοδώρα (μετέπειτα αγία της Εκκλησίας μας) στις 4-3-843. Το γεγονός αυτό θεωρήθηκε μείζονος σημασίας διότι με τις αποφάσεις της Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου (787), ολοκληρώθηκε η διατύπωση της δογματικής διδασκαλίας της Εκκλησίας μας (τριαδολογικό και χριστολογικό δόγμα). Η εικονομαχική έριδα (726-843) υπήρξε άλλωστε ένας θλιβερός σταθμός της εκκλησιαστικής ιστορίας, η οποία προξένησε αφάνταστη φθορά στο σώμα της Εκκλησίας. Μέσα όμως από αυτή τη λαίλαπα βγήκε και κάτι θετικό, η διατύπωση της θεολογίας των ιερών εικόνων, η οποία κατ ουσίαν, όπως θα δούμε, είναι επέκταση και ανάπτυξη του χριστολογικού δόγματος.

Όπως είναι γνωστό το πρόβλημα της εικονομαχίας το προκάλεσαν παράγοντες έξω από την Ελληνορθοδοξία. Ο Ιουδαϊσμός και ο Ισλαμισμός θεωρούν τον εικονισμό ως ειδωλολατρία. Γενικά η λαοί της Μέσης Ανατολής απεχθάνονται την εικονική τέχνη, γι' αυτό και πέρασε αυτή η νοοτροπία στις θρησκείες τους. Αντίθετα ο Ελληνισμός, η πιο ευγενική έκφραση του παγκοσμίου πολιτισμού, όχι μόνο δέχεται τον εικονισμό, αλλά και τον προήγαγε σε ύψιστη τέχνη.

Ο Χριστιανισμός στην ορθόδοξη μορφή του, όπως είναι γνωστό, απόρριψε τις προλήψεις του παρελθόντος και υιοθέτησε κάθε αξία που προάγει την ανθρώπινη προσωπικότητα. Ο Ελληνισμός έδωσε άπειρα στοιχεία χρήσιμα στη νέα πίστη. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο Ελληνισμός στην γνήσια μορφή του μεταστοιχειώθηκε ως Χριστιανισμός και συγκεκριμένα σε Ελληνορθοδοξία!

Η απaráμιλλη εικονική ελληνική τέχνη παραλήφθηκε από την Εκκλησία και χρησιμοποιήθηκε για την ποιμαντική Της διακονία. Η εικόνα από την εποχή των κατακομβών μέχρι σήμερα λειτουργεί ως το βιβλίο των αγραμμάτων στους ναούς. Για να είναι αυτό σύμφωνο με την θεολογία της Εκκλησίας μας, οι Πατέρες διατύπωσαν προσεκτική διδασκαλία σύμφωνη με τις βιβλικές επιταγές.

Βεβαίως η Παλαιά Διαθήκη απαγορεύει ρητά την προσκύνηση ομοιωμάτων -ειδώλων του Θεού (Έξοδ. 20, 4), αλλά μέχρι τότε ο Θεός ήταν άγνωστος στους ανθρώπους, και γι' αυτό είχαν αντικαταστήσει τη λατρεία του Θεού με ξόανα και άλλα ομοιώματα. Αυτή τη λατρεία απαγορεύει η Παλαιά Διαθήκη. Στην Καινή Διαθήκη, την εποχή της χάρητος, ο Θεός έγινε άνθρωπος στο πρόσωπο του Χριστού, «ο Λόγος σάρξ εγένετο και εσκήνωσεν εν ημίν, και εθεασάμεθα την δόξαν αυτού» (Ιωάν. α' 14). Τον είδαμε, τον ακούσαμε «και αι χείρες ημών εψηλάφησαν» Αυτόν (Α' Ιωάν. α' 1), «Ημείς δε ανακεκαλυμμένω προσώπω την δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμεθα» (Ι. Δαμασκ. Ρ.Γ.94,1328). Η πραγματική ενανθρώπησή Του μας υποχρεώνει να Τον θεωρούμε τέλειο άνθρωπο, όπως και τέλειο Θεό. Κατά συνέπεια ως πραγματικός άνθρωπος μπορεί ακόμα και να εικονισθεί, διαφορετικά η μη παραδοχή του εικονισμού Του σημαίνει μη παραδοχή της πραγματικής ενανθρώπησής Του.

Οι μεγάλοι Πατέρες και διδάσκαλοι της Εκκλησίας μας, που αναδείχθηκαν μέσα από τη λαίλαπα της εικονομαχίας, διατύπωσαν το ορθόδοξο δόγμα με προσοχή και ευλάβεια. Η προσκύνηση της ιερής εικόνας του Χριστού και των άλλων ιερών προσώπων του Χριστιανισμού δεν είναι ειδωλολατρία, όπως κατηγορούνταν από τους εικονομάχους, αλλά η τιμή απευθύνεται προς το εικονιζόμενο πρόσωπο, καθότι «η της εικόνας τιμή επί το πρωτότυπον διαβαίνει» (Μ. Βασίλειος Ρ.Γ. 32,149) και «Προσκυνούμεν δε ταις εικόσιν ου τη ύλη προσφέροντες την προσκύνησιν, αλλά δι' αυτών τοις εν αυταίς εικονιζομένοις» (Ι. Δαμασκ. Ρ.Γ.94 1356). Η ευλογία και η χάρη που λαμβάνει ο πιστός από την προσκύνηση των ιερών εικόνων δίνεται από το ζωντανό ιερό πρόσωπο και όχι από την ύλη της εικόνας.

Η εικόνα έχει επίσης τεράστια ποιμαντική χρησιμότητα. Μια εικόνα, σύμφωνα με γλωσσική έκφραση, αξίζει περισσότερο από χίλιες λέξεις. Αυτό σημαίνει ότι μέσω της εκκλησιαστικής εικονογραφίας οι πιστοί βοηθούνται να αναχθούν στις υψηλές πνευματικές θεωρίες και στο θείο.

Οι εικονοκλαστικές αρχές της εικονομαχικής περιόδου δυστυχώς υιοθετήθηκαν στη συνέχεια από διάφορες αιρετικές ομάδες και διασώζονται ως τις μέρες μας. Οι διάφορες προτεσταντικές ομάδες έχουν ως κύρια αρχή τους τον ανεικονισμό και πολεμούν με λύσσα την Ορθοδοξία μας, η οποία δέχεται την τιμητική προσκύνηση των ιερών προσώπων της πίστεώς μας μέσω των ιερών εικόνων.

Απαντάμε στους σύγχρονους εικονοκλάστες ότι η Αγία μας Καθολική Εκκλησία καθόρισε επακριβώς τα όρια της αλήθειας και της πλάνης. Μια προσεκτική ανάγνωση του «Συνοδικού» της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου, που διαβάζεται στους ναούς την Κυριακή της Ορθοδοξίας, περιχαρακώνει την βιβλική αλήθεια και δίνει πειστική απάντηση στους επικριτές της Εκκλησίας μας. Η εικονομαχία είναι αποστροφή προς την ύλη, απόρροια των αιρετικών μανιχαϊστικών δοξασιών, οι οποίες δυστυχώς πέρασαν μέσα στις διδασκαλίες πολλών αιρετικών ομάδων, όπως και των συγχρόνων μας αιρετικών προτεσταντών.

Σε αντίθεση με όλους αυτούς τους εικονοκλάστες, εμείς, ως ορθόδοξοι χριστιανοί, μετέχουμε της αλήθειας και ταυτόχρονα, ως έλληνες, μετέχουμε του ωραίου. Χάρη σ' αυτές τις δύο σταθερές διαφέρουμε από όλους τους άλλους που έχουν διαφορετικέςπίστεις, έχουμε το προβάδισμα στην αληθινή πρόοδο και τον παγκόσμιο πολιτισμό και αναγκάζονται οι άλλοι να μας ακολουθούν...